

GRĀMATVEŽA PROFESIONĀLĀS KOMPETENCES VEIDOŠANĀS DARBA VIDĒ TEORĒTISKIE ASPEKTI

Theoretical Aspects of the Formation of Accountant's Professional Competence in Working Environment

Irēna Beinaroviča-Litvinova

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Līga Danilāne

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Abstract. *The last few years have seen significant changes in the world economy and by extension in accounting. Modern accountants have an important role in global entrepreneurship. As a result, the majority of employers prefer candidates with advanced accounting or auditing experience, knowledge of IT, including accounting and internal audit software, and good foreign language skills. The article contains an analysis of the content and components of the professional competence of accountants working in Latvia. The theoretical review is based on the information gathered and analysed from open sources and scientific databases.*

Keywords: *Accountant, knowledge, skills, professional competence.*

Ievads

Introduction

Strauji attīstoties pasaules ekonomikai, pieaug pieprasījums pēc finanšu vadības profesionāļiem. Tikai nepārtraukti mācoties un iegūstot progresīvas finanšu zināšanas un profesionālās prasmes, viņi var sekot līdz laika attīstībai.

Nenoteiktība pasaules ekonomikā ir krasi pārveidojusi grāmatvedības un finanšu profesionāļu lomu un ieguldījumu. Strauji mainīgos apstākļos tiek būtiski koriģēta uzņēmējdarbības vide un līdz ar to tiem mainīta arī grāmatvedības profesija un grāmatveža loma. Lai neatpaliktu no mainīgās uzņēmējdarbības vides un tehnoloģiju attīstības, ir jāanalizē grāmatvežiem nepieciešamās jaunās kompetences un jāievieš izmaiņas grāmatvežu kompetenču uzlabošanā.

Mūsdienu strauji mainīgajos apstākļos Latvijā likumdevēji bieži veic izmaiņas vai ievieš korekcijas normatīvajos aktos, kas ietekmē uzņēmumu

darbību. Grāmatvedim ir ne tikai pastāvīgi jāseko jaunākajām normām, bet arī jāprot tās pielietot.

Nepārtraukta grāmatvežu izglītība ir profesionālās pilnveides darbība, kuras pamatā ir nepārtrauktas mācības, kā arī augsti kvalificētu ekspertu sagatavošanas un sertificēšanas apstākļu radīšana, ar mērķi ir uzlabot viņu izglītību.

Raksta mērķis ir teorētiski izpētīt grāmatveža profesionālās kompetences struktūru un veidošanās iespējas darba vidē. Teorētiskais pētījums balstīts uz datu bāzu un atvērto resursu apkopojumu un analīzi.

Grāmatveža kompetences strauji mainīgajos apstākļos *Competences of an Accountant in Rapidly Changing Circumstances*

Lai arī pēdējā laikā interese par profesionālās kompetences veidošanās procesu ir pieaugusi, tautsaimniecības nozares speciālistu profesionālā kompetence joprojām ir nepietiekami attīstīts un teorētiski vāji pētīts aspekts (Telovata, 2019). Arī grāmatveža profesionālās kompetences veidošanās problēmai netiek pievērsta pietiekama uzmanība, neskatoties uz to, ka tā ir viena no nepieciešamākajām profesijām mūsdienu pasaulē.

Šī pētījuma kontekstā kompetences ir definētas kā zināšanu un prasmju apkopojums, kas darbiniekam ļauj efektīvi rīkoties savā darbā dažādās situācijās. Zināšanas ir tas, ko cilvēks zina, bet prasmes - ko var darīt (Stone et al., 1996). Grāmatvedības akadēmiķi un organizācijas atzīst, ka ir būtiski nošķirt šos divus terminus, īpaši ar grāmatvedību saistītās zināšanas un prasmes (Stone et al., 1996; Deppe et al., 1991). Savukārt Ahmeds (2003) "zināšanas" iedala divās galvenajās kategorijās - "knowing-that" un "knowing-how". Saskaņā ar šo pieeju, ir iespējams, ka darbinieks zina, kas viņam jādara, bet nevar zināt, kā to paveikt. Ahmeda izveidotā zināšanu kategorija "knowing-how" ir sinonīms terminam "prasmes", savukārt "knowing-that" zināšanas, kuras iegūst mācoties. (Damasiotis et al., 2015)

Mūsdienās kompetence tiek definēta kā spēja veikt atbilstošus uzdevumus līdz noteiktam prasmju līmenim strauji mainīgos apstākļos. Tā prasa efektīvu attiecīgo prasmju un īpašo īpašību pielietošanu, kas parasti ir iespējama tikai pēc īpašas praktiskas pieredzes iegūšanas (Borgonovo, Friedrich, & Wells, 2019).

Grāmatvedības kontekstā profesionālā kompetence ir spēja pietiekamā prasmes līmenī pierādīt nepieciešamās tehniskās un profesionālās prasmes, vērtības, ētiku un attieksmi, lai veiktu profesionāla grāmatveža lomu tādā veidā, kas atbilst darba devēju vajadzībām un vēlmēm, klientiem, vienaudžiem un sabiedrībai. Tehniskās zināšanas ir nepieciešamas, bet nepietiekamas grāmatveža lomai - profesionāli grāmatveži sabiedrībai rada vērtību ne tikai

zinot, kā uzskaitīt darījumus vai noteikt nodokļu atbilstību, bet vēl svarīgāk, izmantojot profesionālu vērtējumu, piemēram:

- Palīdzība novērtēt risku
- Uzraudzība un finanšu pārskatu kvalitātes un pārredzamības nodrošināšana
- Līderības nodrošināšana ētisku lēmumu pieņemšanā
- Sarežģītu darījumu un jaunu problēmu novērtēšana, lai nodrošinātu finansiālu
- Ziņošana joprojām ir aktuāla un noderīga lietotājiem
- Attiecīgo standartu un noteikumu interpretācija un piemērošana
- Pieeja informācijai ar kritisku un apšaubāmu domāšanu
- Piedalīšanās stratēģiskajā plānošanā (Borgonovo, Friedrich, & Wells, 2019).

Profesionāli grāmatveži, izmantojot profesionālu vērtējumu un kompetenci, atbalsta uzņēmējdarbības lēmumu pieņemšanu, līdz ar to veicinot sabiedrības uzticību, ekonomisko stabilitāti un izaugsmi.

Grāmatveža profesionālās kompetence starptautiskajos standartos un teorijās

Professional Competences of an Accountant within International Standards and Theories

Darba devēji meklē profesionālus grāmatvežus, kuriem ir tehniskas zināšanas un prasmes, īpaši tagad, kad biznesa darījumi kļūst sarežģīti, tāpēc profesionālo grāmatvežu loma ir ļoti svarīga.

Levochko (2008) norada, ka spēju veikt jebkādu profesionālo darbību definē termins “profesionālā kompetence”, kas tiek saprasts kā indivīda sarežģīta integrēta kvalitāte, kas nav individuālu zināšanu, prasmju vai atsevišķu darbību kopums, bet gan spējas un prasmes, kas ļauj veikt darbību kopumā.

Starptautiskā grāmatvežu federācijas (IFAC) Starptautisko izglītības standartu padomē (IAESB) ir apstiprināti starptautiskie grāmatveža izglītības standarti (IES), kur redzamas grāmatvežu izglītības attīstības vadlīnijas. Tajās ir noteiktas trīs pamata kompetences: (1) tehniskā kompetence; (2) profesionālās prasmes un (3) profesionālās vērtības, ētika un attieksme (Abbasi, 2014).

2018. gada decembrī IAESB pieņēma pārskatīto IES N.7 “Profesionālās pilnveides turpināšana”, kurā precizēti principi un prasības, kā profesionālās grāmatvedības organizācijas mēra, uzrauga un īsteno savas profesionālās pilnveides sistēmas. IES 7 (Pārskatīts) skaidri norādīts, ka visiem profesionālajiem grāmatvežiem kvalitatīvai savas lomas izpildei ir jāattīsta un

jāuztur profesionālā kompetence, kas sastāv no tehniskajām prasmēm, profesionālajām iemaņām, profesionālās ētikas, vērtībām un attieksmēm un praktiskās darba pieredzes. Profesionālā kompetence mūsdienu izpratnē pārsniedz principu, standartu, jēdzienu, faktu un procedūru pārzināšanu; tā ir tehniskās kompetences, profesionālo prasmju un profesionālo vērtību, ētikas un attieksmes integrēšana un piemērošana.

2019. gada jūnija sanāsmē IAESB apstiprināja 2., 3., 4. un 8. starptautiskos grāmatveža izglītības standartu, kuros tiek uzsvērtas jomas, balstītas uz informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) prasmju un profesionālā skepticisma mācīšanās rezultātiem. Tiek uzsvērts, ka mūsdienās šīs prasmes ir iekļaujamas grāmatveža profesionālās kompetences struktūrā.

Savukārt ASV sertificēto valsts grāmatvežu institūta (AICPA) arī izstrādātajā pamatkompetenču sistēmā, kas nepieciešamas visiem grāmatvedības profesijas studentiem, noteiktas trīs galvenās kompetences: (1) funkcionālās vai tehniskās kompetences, (2) personīgās kompetences; (3) plašas uzņēmējdarbības perspektīvas kompetences (Rufino, Payabyab, & Lim, 2018).

Latvijā 2018. gada 7. februārī Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomē tika saskaņots Grāmatveža profesijas standarts, kas atbilst ceturtajam Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmenim (LDDK, 2018). Profesijas standartā, kas ir Profesiju klasifikatora daļa, ir noteikti profesijai atbilstošie profesionālās darbības pamatuzdevumi un pienākumi, profesionālās kvalifikācijas pamatprasības, kā arī nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes. Apgūstot grāmatvedību profesionālajās studijās, pašreiz iespējams piešķirt tikai 3. vai 4. kvalifikācijas līmeni, jo nav izstrādāts 5. kvalifikācijas līmenis grāmatvežu profesionālai izglītībai. Grāmatveža profesionālais standarts nosaka trīs svarīgas jomas profesijai: (1) profesionālās darbības pamatuzdevumu un pienākumu kopsavilkumu; (2) profesionālās darbības pamatuzdevumu un pienākumu izpildei nepieciešamās prasmes un attieksmes, profesionālās zināšanas un kompetences; (3) profesionālās darbības pamatuzdevumu un pienākumu izpildei nepieciešamās prasmes un attieksmes, vispārējās zināšanas un kompetences.

Rufino (2016) norāda, ka kompetences pamatsastāvu veido “zināšanas”, “prasmes” un “vērtības”. Šādas kompetences ir nepieciešamas arī profesionāliem grāmatvežiem, lai viņi būtu kvalificēti darbam savā profesijā un veiksmīgi tiktu galā ar mūsdienu mainīgās vides un profesijas nākotnes izaicinājumiem. Savukārt, Klii un Oussii (2013) pētījums atklāj, ka grāmatvedības karjeras panākumiem ir nepieciešamas personīgās prasmes, savstarpējās saskarsmes prasmes, intelektuālās prasmes un IT prasmes, jo tās novērtē un pieprasa darba devēji.

Rufino, Payabyab un Lim (2018) pētījumā norāda, ka profesionāla grāmatveža kompetence sastāv no zināšanām un izpratnes, prasmēm un vērtībām (skat. 1.tab.).

1.tabula. *Grāmatveža pamatprasmes (Rufino, Payabyab, & Lim, 2018)*

Table 1 *Core Competency Requirements for Accountants (Rufino, Payabyab, & Lim, 2018)*

Zināšanas un izpratne	
Grāmatvedības zināšanas un izpratne	par finanšu pārskatu sagatavošanu, profesijas būtību, pamatprincipiem un uzlabotiem revīzijas standartiem, izmaksu pārvaldību un vadības grāmatvedību, nodokļu likumiem un uzņēmējdarbības un komerclikumiem, korporatīvo finanšu un kapitāla tirgiem, uzlabotu finanšu pārskatu sniegšanu
Organizatoriskās un uzņēmējdarbības zināšanas	zināšanas par to, kā identificēt uzņēmējdarbības problēmas un novērtēt iespējamus risinājumus un alternatīvas, izmantojot uzņēmuma, klienta datus.
Informācijas tehnoloģijas (IT)	zināšanas un izpratne par uzņēmējdarbības sistēmu jaunāko IT praksi, iekšējo kontroļu noteikšanu un novērtēšanu datorizētās sistēmās, standartu izstrādi IT pielāgošanai, ieviešanai un lietošanai un uzņēmuma IT drošības pasākumu pārvaldību.
Prasmes	
Starppersonu attiecību prasmes	prasmē strādāt un labi reaģēt uz darba spiedienu; prasmes uzklaut, novērtēt un noskaidrot problēmas, cienīt un reaģēt ar iespējam un alternatīvām darbā ar klientiem, līdzstrādniekiem, patērētājiem, sabiedrību un citām ieinteresētajām personām; prasme radīt vidi, kur atzīst, atbalsta, ciena un atzinīgi vērtē darbinieku, kolēģu un klientu dažādību; un spēja veikt lielu uzdevumu un projektu apjomu, neapdraudot stingrus termiņus.
Komunikācijas prasmes	Grāmatvedim ir jāprot mutiski un rakstiski izskaidrot ziņojumus, finanšu un revīzijas rezultātus līmenī, kas piemērots viņa auditorijai, vadībai vai klientiem. Prasme uzdot skaidrus, kodolīgus un atbilstošus jautājumus, lai iegūtu vēlamu informāciju uzdevuma veikšanai, un prasmes uzstāties ar jaudīgām prezentācijām, pārliecināt vai pārliecināt citus cilvēkus un efektīvi vest sarunas attiecīgajām pusēm.
Intelektuālās prasmes	Profesionāli grāmatveži prot sasaistīt datus, zināšanas un ieskatu no dažādiem avotiem un disciplīnām un saistīt potenciālās iespējas un draudus ar uzņēmuma vai klienta, ar kuru viņi strādā, vīziju, stratēģiju, mērķiem un kultūru kopumā, pieņemot apzinātu lēmumu.
Vērtības	
Profesionālā ētika un morāle	Konfidencialitātes ievērošana, uzcītība un piesardzīgums, profesionālo pienākumu veikšana, pašdisciplīna, likumu un noteikumu prasību ievērošana, rūpes par to personu interesēm, kurām šie pakalpojumi ir paredzēti.

Rufino, Payabyab un Lim (2018) norāda, ka profesionāli grāmatveži savā darbā:

- pielieto profesionālo godīgumu, objektivitāti un neatkarību, izvairās no faktiskiem vai šķietamiem interešu konfliktiem;
- ir godīgi un objektīvi, paziņojot gan nelabvēlīgu, gan labvēlīgu finansiālu un nefinansiālu informāciju,
- izsaka objektīvu profesionālu vērtējumu un viedokli visām iesaistītajām pusēm un atturas no jebkādas darbības, kas kaitētu spējai ētiski pildīt pienākumus vai diskreditētu profesiju.

Grāmatveža profesionālās kompetences attīstīšanas iespējas darba vidē *Development Opportunities of an Accountant's Professional Competences in Working Environment*

Grāmatvežu profesionālās kompetences attīstība pamatā tiek aplūkota no grāmatvedības zinātnes attīstības viedokļa, kas tikai daļēji aptver visas tās zināšanas, prasmes un vērtības, ko pieprasa darba devēji un mūsdienu strauji mainīgie apstākļi. Nepārtraukta grāmatvežu izglītība ir profesionālās pilnveides darbība, kuras pamatā ir nepārtrauktas mācības, kā arī augsti kvalificētu ekspertu sagatavošanas un sertificēšanas apstākļu radīšana, ar mērķi ir uzlabot viņu izglītību.

Grāmatveža darba saturs pastāvīgi mainās, dažas viņa funkcijas tiek integrētas dažādās uzņēmuma vadības apakšsistēmās, kā rezultātā grāmatvedis kļūst par uzņēmuma "līdzpārvaldnieku" un viņa lomas šajā procesā pastāvīgi palielinās (Alaverdova, 2012, Getman, 2010, Zhyvets, 2018).

Pašreizējos apstākļos raksturo fakts, ka grāmatvedības izglītības sistēmā un profesionālajā grāmatvedības izglītībā, notiek radikālas izmaiņas. Šajos apstākļos neatrisinātie jautājumi ir šādi:

- Sadarbība ar grāmatvedības izglītībā iesaistītajām galvenajām aģentūrām, to koordinēšana un saskaņotība (piemēram, ar Izglītības un zinātnes ministriju), lai programmas tiktu pielāgotas mūsdienu izaicinājumiem;
- programmu pilnveidošana augstākās izglītības un profesionālās izglītības iestādēs, kā arī neformālās izglītības iestādēs ar mērķi apmierināt jaunākās starptautiskās tendences un izaicinājumus.

Joprojām pastāv jautājumi par IT prasmju un zināšanu līmeni, kas nepieciešams uzņēmējdarbībai un kas jāsniedz grāmatvežiem (Maisurah et al., 2012; Ahmed, 2003). Atbildot uz to, daudzas starptautiskas grāmatvedības organizācijas atzīst šo vajadzību un ir ierosinājušas dažādus IT kompetenču ceļvežus dažādām mūsdienu grāmatvedības lomām. Šīs kompetences var iegūt

gan grāmatvedības izglītības posmā, gan profesionālās kompetences attīstīšanas posmā, izmantojot formālās un neformālās izglītības programmas (Damasiotis, et al., 2015, Rufino et al., 2018).

Mūsdienās grāmatveža profesionālās kompetences izpēte tiek veikta, izmantojot holistisku pieeju, ņemot vērā līderības, uzvedības un vadības aspektus (Trivellas & Reklitis, 2014; Damasiotis, et al., 2015), kā arī emocionālo inteliģenci, stresu darbā, darba motivāciju, kultūru un kvalitātes vadību (Trivellas & Santouridis, 2009; Damasiotis, et al., 2015).

Pārmaiņas ir raksturīgas videi, kurā strādā profesionāli grāmatveži, kas viņiem liek attīstīt un uzturēt savu profesionālo kompetenci visā karjeras laikā. Pārmaiņas tiek ieviestas daudzās jomās un sniedz ietekmi uz grāmatveža profesionālo kompetenci darba vidē no daudziem avotiem, piemēram sabiedrības cerības, globalizācija, tehnoloģiju attīstība, uzņēmējdarbības sarežģītība, izmaiņas sabiedrībā, likumdošanas regulēšana un uzraudzība. Tā rezultātā nepārtraukta mācīšanās ir neatņemama grāmatveža profesionālās kompetences attīstības sastāvdaļa darba vidē, jo grāmatvežiem jāiegūst mūsdienām atbilstošas zināšanas un prasmes, kas viņiem nepieciešamas, lai paredzētu un pielāgotos izmaiņām procesos, tehnoloģijās, profesionālajos standartos, normatīvajās prasībās, darba devēja prasībās un citās jomās.

Secinājumi **Conclusions**

Grāmatveža profesionālā kompetence ietver intelektuālās, starppersonu, komunikācijas, personiskās un organizatoriskās prasmes, bet neaprobežojas ar līderību, personību, komandas darbu, komunikācijas prasmēm, uzraudzību un vadību. Šī kompetence ietver zināšanas un izpratni, prasmes un vērtību veidošanos profesionālajā praksē piemērojamo standartu ietvaros, bet neaprobežojas, piemēram, ar nodokļu, revīzijas standartu vai likumu un noteikumu analīzi.

Grāmatvežu pamatkompetence - zināšanas, prasmes un vērtības - tiek realizēta profesionāla grāmatveža ikdienas darbā, neatkarīgi no uzņēmējdarbības formas, nozares, nostrādāto gadu skaita un amata līmeņa.

Grāmatvedības izglītībai ir izšķiroša nozīme, lai realizētu to, ko no grāmatveža sagaida ne darba devēji, bet arī grāmatvedības profesijas saglabāšana. Grāmatvedības izglītības procesā jāveicina ne tikai zināšanas, prasmes un vērtības, bet arī jāattīsta un jāuzlabo grāmatvežu savstarpējās saskarsmes prasmes. Mācību metodikā jāietver darbības, kas veicina komandas darbu, līderību un to, kā tikt galā ar laika spiedienu un darbu apjomu.

Grāmatvedis ikdienas darbā savas profesionālās kompetences ietvaros atšķir to, kas morāli ir pareizs vai nepareizs. Profesionāls grāmatvedis ir objektīvs, neatkarīgs un ievēro profesionālo kompetenci, lai efektīvi veiktu savu darbu. Tāpat grāmatveža profesionālā kompetence nosaka strādāt sabiedrības, studentu, klientu, vadības un citu ieinteresēto personu interesēs, kuriem tiek sniegti pakalpojumi, stingri ievērot konfidencialitāti un profesionālo ētiku.

Summary

Professional competence of an accountant includes intellectual, interpersonal, communication, personal and organizational skills, but it is not limited to leadership, team working, communication skills, supervision and management. This competence includes knowledge and comprehension, skills and value formation within the framework of standards applicable in professional practice, but it is not limited, for instance, to the analysis of tax, auditing standards or laws and regulations.

The key competence of an accountant – knowledge, skills and values – is implemented during daily work of an accountant, regardless of form, sphere of entrepreneurship, length of service and level of position.

Accountancy education has a crucial role in order to implement everything what is expected of accountants by employers and in order to preserve the accountancy profession. The accountancy education process shall promote not only knowledge, skills and values, but it shall also develop and improve communication skills among accountants. Teaching methodologies should include activities, promoting team work, leadership and advices on how to cope with deadlines and amount of work.

During his/her daily activities within the framework of professional competencies an accountant has to distinguish between morally correct or incorrect things. A professional accountant is impartial, independent and he/she respects his/her professional competence in order to perform one's work well. Furthermore, the accountant's professional competence imposes to work for the interests of society, students, clients, managers and other stakeholders, who receive services, to strictly protect confidentiality and professional ethics.

Literatūra References

- Abbasi, N. (2014). Competency Approach to Accounting Education: A Global View. *AABRI Journals*. Retrieved from <https://www.aabri.com/manuscripts/131566.pdf>
- Ahmed, A. (2003). The level of IT/IS Skills in Accounting Programmes in British Universities. *Management Research News*, 26.
- Alavardova, T. P. (2012). *On the issue of basic professional education of accountants for small business*. Retrieved from <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/economy-412/accounting-and-auditing-412/15774-412-0218>
- Borgonovo, A., Friedrich, B., Wells, M. (2019). *Competency-based Accounting Education, Training, and Certification. An Implementation Guide*. World Bank Publications, Washington. DOI: 10.1596/978-1-4648-1403-7

- Damasiotis, V., Trivellas, P., Santouridis, I., Nikolopoulos, S., Tsifora, E. (2015). IT Competences for Professional Accountants. A Review. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, Nr.175*, 537 – 545. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.01.1234
- Deppe, L.A., Sonderegger, E.O., Stice, J.D., Clark, D.C., Streuling, G.F. (1991). Emergency Competencies for the Practice of Accountancy. *Journal of Accounting Education*, 9, p.257-290.
- Getman, V. G. (2010). Modern approaches to university training of accountants and auditors. *Journal of Accounting in publishing and printing*, 11(251), 2-11.
- Klii, M.F., & Oussii, A.A. (2013). Skills and Attributes needed for success in Accounting Career: Do Employers' Expectations Fit with students' perception? Evidence from Tunisia. *International Journal of Business and Management, Vol 8*, Number 8.
- LDDK. (2018). *Grāmatveža profesijas standarts*. Retrieved from <https://registri.visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/2017/PS-021.pdf>
- Levochko, M.T. (2008). The indicator of professional qualities of specialists in the economic field of professional competence. *Actual problems of higher professional education in Ukraine: materials of the scientific-practical conference, Kyiv, Ukraina, 20-21 Berezan 2008*. K.: NAU.
- Maisurah, K., Bahador, K., Haider, A. (2012). Information Technology Skills and Competencies – A Case for Professional Accountants. *BIS (Workshops) LNBIP 127*, 81-87.
- Rufino, H.D. (2016). Core Competencies for Accountants of BS Accountancy Students of Tarlac State University: Input to Accounting Education. *Review of Integrative Business and Economics Research. Vol 5(4)*, 16-28. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=2864186>.
- Rufino, H.D., Payabyab, R.G., & Lim, G.T. (2018). Competency Requirements for Professional Accountants: Basis for Accounting Curriculum Enhancement. *Review of Integrative Business and Economics Research, Vol. 7*, Supplementary Issue 3.
- Stone, D.N., Arunachalam, V., Chandler, J.S. (1996). Cross-Cultural Comparisons: An Empirical Investigation of Knowledge, Skills, Self-Efficacy and Computer Anxiety in Accounting Education. *Issues in Accounting Education, 11(2)*, 345-376.
- Telovata, M. (2019). Theoretical principles of formation of professional competence of future specialists of the economic branch in institutions of higher education. *Professional Pedagogy, Vol.1 (18)* 2019, 11-15. DOI: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.11-15>
- Trivellas, P., & Reklitis P. (2014). Leadership Competencies Profiles & Managerial Effectiveness in Greece. *Procedia Economics and Finance, Vol. 9*, 380-390.
- Trivellas, P. & Santouridis, I. (2012). The contemporary role of accounting and finance professionals in an economic crisis environment: setting the research agenda. *Proceedings of the 9th International Conference on Enterprise Systems, Accounting and Logistics (ICESAL), Crete, June 3-5*.
- Zhyvets, A. (2018). Evolution of professional competencies of accountants of small enterprises in the digital economy of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 4, No. 5*. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-87-93>